

بسم الله الرحمن الرحيم

دلغمان مهترلام صاحب واقعا پيغمبر وو ؟

زیارت مهترلام صاحب Mehtarlam Ziyarat in Laghman

دافبر د لغمان ولایت د باباصاحب په ډاگ کې پروت ، او د مزار د خاصو او عامو خلکو مرجع ځای دي .

کرانو لوستونکو!

الله تعالی د نحل د سوری په ۳۶ آیه کې فرمایي :

(وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ)

ما د هر ملت په مینځ کې خپل پیامبر لیرلي ، دتولو پيغمبرانو ددعوت رسالت داوو چی انسانان د الله پاک عبادت ته را دعوت کړی او هغوي د طاغوت له عبادت نه منع کړی .

په قرآن کې الهي پيغمبران

دعلماوو او مفسرانو د تحقیق پر اساس چی په قرآن عظیم الشان کې کړی په ۴۹ سوره کې دپيغمبرانو نومونه ذکر شوی چی دهغه جملې نه(دبقره، آل عمران، نساء، مانده، انعام، اعراف، توبه او ... دسورو نمونه اخستلي شو) مشهور ترین واحسن ترین روایت دمفسرانو په حواله همدا دي چی دپيغمبرانو تعداد ۱۲۴زرو ته رسیږی چی دهغی جملې نه ۶ تنه ئي اولو لعزام پيغمبران دي . او همدا شان دعلما و دتحقیق پر بنیاد د رسولانو تعداد ۳۱۳ تنو ته رسیږي .

په قرآن عظیم الشان کې د ۲۷ پيغمبرانو نومونه ډیر په وضاحت سره بیان شوی دي .

(آدم علیه السلام (بقره : ۳۳) ، (ادریس علیه السلام مریم، ۵۶)، (نوح علیه السلام ، هود ، صالح ، لوط او شعیب (اعراف، ۵۹، ۶۵، ۷۳، ۸۰، ۸۵)، یعقوب او اسحاق (بقره، ۱۳۲ او ۱۳۳)، ابراهیم علیه السلام (نساء، ۱۲۵)، یوسف علیه السلام (یوسف، ۴)، اسماعیل [ابراهیم زوي] (بقره، ۱۲۵، ۱۲۷)، الیاس او یونس (الصافات، ۱۲۳ او ۱۳۹)، الیسع او داوود علیه السلام (ص، ۴۸، ۱۷)، سلیمان (نمل، ۱۶) عیسی او محمد صلي الله عليه وسلم (آل عمران، ۵۹، ۱۴۴)، یحیی (مریم، ۷)، عزیز (توبه، ۳۰)، اسماعیل [(مریم، ۵۴)، ایوب، موسی، هارون، ذوالکفل و زکریا(انبیاء، ۴۸، ۸۳، ۸۵، ۸۹) دهغی په جمله کی راځی .

په مبارک حدیث کې د ابوذر غفاري نه روایت دي چې هغه یوه ورځ دپیامبر صلي الله عليه وسلم نه دانبيبا دتعداد او دهغوي دکتابونو په هکله وپوښتل ، پیامبر صلي الله عليه وسلم داسی وفرمایل :

« دپیامبرانو تعداد ۱۲۴۰۰۰ ته رسیږی چی د هغی جملې نه ۳۱۳ ئي رسولان او باقي نور ئي نبیان دي . هغه کتابونه او صحایف چی بر پیامبرانو باندي نازل شوي ، دهغوي تعداد ۱۰۴ ته رسیږی ، (۱۰ صحیفې بر حضرت ادم علیه السلام ، ۵۰ صحیفې بر حضرت شېث علیه السلام ، ۳۰ صحیفې په حضرت ادریس علیه السلام او ۱۰ صحیفې بر حضرت ابراهیم علیه السلام نازل شوي دي) ، چی ټول ۱۰۰ صحیفې کیري . او همدغسي تورات په حضرت موسی علیه السلام . انجیل بر حضرت عیسی علیه السلام ، زبور بر حضرت دادو علیه السلام او قرآن پر حضرت محمد (ص) باندي نازل شوي .)

رسول او نبي :

کوم هغه علمي تحقیقات او څیړني چې مفسرینو د رسول او نبي په هکله کړیدی ، دوي دي نتیجې ته رسیدلي چی د رسول مقام نسبت نبي ته عزیز تر دي . ددي لپاره چی نبي صرف فرشته په خوب کې لیدلي او دهغه څخه احکام اخلي اما دهغه په تبلیغ باندي مامور ندي .

اما رسول ددی نه علاوه چی فرشته مستقیماً ویني، دآسماني احکامو په ابلغ مامور هم دي . مفسرین لیکلي :

رسول : هغه دي چی ددین صاحب اوسي او دهغه په رسولو او تبلیغولو هم موظف شوي وي . یعنی آسماني وحی ورباندي نازليري او په دي موظف دي چی دغه آسماني تعلیمات بشر ته هم ورسوي .
اما نبي :

هغه ته وایی چي وحی ورته راځي ولي دهغه په رسولو او تبلیغولو موظف او مامور ندي بلکه دهغه وظیفه ده که څوک ورته سوال وکړي نو هغه ته ځواب ورکوي . (یعنی دا په دي معنی چي نبي هغه دي چی وحی ورته راځي ولي دهغه په تبلیغ باندي مامور ندي .)
گرانو لو ستونکو :

زه غواړم په دغه لیکنه کی دمهنتر لام بابا پر پیغمبري هغه اسناد او شواهد گرانو لوستونکو ته وړاندی کړم چی د هغه ذکر مونږ افغانانو ته د فخر وړ دي .
لغمان :

اوسنی لغمان دافغانسان د(۳۴) اداری واحدونو څخه یو اداری واحد او یو ولایت دی . دا ولایت د افغانستان په ختبخ کي پروت دی . ددی ولایت ختیخ لوری ته بدخشان، سهیل خواته بي ننگرهار او کابل، ختبخ لوري ته بي کونړونه او لویدیځ پلوته بي دکاپيساو کابل ولایتونه پراته دي . دکيوشت اوکاشمونډغر لویدیځ نه دسهیل (جنوب) په لوري د لغمان ولایت را چاپیر کړی دي . هرڅومره چي دکابل سیند په لوري د لغمان ولایت د سهیل (جنوب) نه دشمال په لورپر مخ لار شو، دخمکی جگوالی بي زیاتېري .

لغمان دخپنوروايتونوله مخي له کابل څخه تر پيښوره ټوله سيمه رانېوله داځای دهغي پخوانی لاري په سرپروت دی اویومهم دمه ځای دی چي له سروبي څخه د بادپيچ(بادپش)له غاښي رادېخواپه زېراني دښته کي شوي اودالپشنگ اوالپنګارد رودونود مخامخ کېدوپه نقطه کي کوم ځای چي د نيسايالر غوني ښارپروت دی رارسيري اوله دي ځايه اد بڼه پور (دينپور) ،نگرهار اوار اوله څانګه بي دکمبېري په دښته کي کونړونوته ورغځيدلی ده .
د لغمان ولایت پراختيا (۷۲۱۰) کیلومتر مربع ده، نفوس بي (۳۱۰۶۵۱) تنوته رسيږي اوپه يوکيلومتر مربع ځمکه کي بي (۴۳) تنه وگړي هستوګن دي .

د لغمان ولسوالی

اوسنی لغمان څلور ولسوالی او دوه علاقه داري لري چي :

دقر غيو، الپنګار، الپشنگ، ننگراج ولسوالی ددولت شاه اومندول په نومونو علاقه داري دي . دلغمان ولایت ټول (۶۴۰) کلی لری . یومهاال نورستان مياالینایانوله مربوطا تو څخه ؤ او همدا شان دا سيمه دبودا ي مدنيت مرکز بلل شوي دي زېودایی مدنيت ددي سيمي مرکزيت بلل شوی دی اود اشوکا (دهندي يوريانودکورنی پاچا)ددوري دپرليکونه او هم د درونتي ترڅنگ ديوشمېربودایی آثار ددی اصل ښکار وندوی دي ، کوم چی دخپرونکو اوپوهانو دپوره پاملرنې وړدي او حدودالعالم بي بتخانوته اشاره کړي ده .
مهنتر لام صاحب (مهنتر لام بابا) :

خدایخښلی مرحوم دکټور محمد سعيد«سعيد افغانی» د لغمان د تيرگريو دخطيب مرحوم مولوي عبد المجيد زوي چی په کال (۱۳۰۰) هجري شمسي کي دلغمان ولایت دخير آباد په کلي کي زيږيدلي . او د « ۱۳۶۴ » کال دحوت په اوومه د(۱۹۸۵ عيسوی کال د فبروری ۲۵ مه) ددری شپېتو کالو په عمر حق ته رسيدلي دی . په خپل کتاب کی چه (زما ژوند) په نامه ياديري اوپه کال (۱۳۶۵) هجری کی خپور شوی دلغمان مهنتر لام صاحب دپيغمبری په هکله داسی ليکی :

به اسلامی تواریخو او اسلامی روایاتو کی راغلی : «دنوح علیه السلام» یلار، نوم ئی «لمک» او د «متوشلخ» ځوی دی «لمک» (۱) په زور دلام او میم او سکون دکاف او یا په زور دلام او سکون دمیم لو سنل کیري .

وائی : دی دخپل وخت نبي او پیغمبر ؤ، دمحمود غزنوی له دوری نه مخکی دده قبر معلوم نه ؤ خو سلطان محمود غزنوی په دوره کښی په خپله محمود غزنوی په غزنی کښی خوب وینی ، په خوب کښی (لمک) صاحب ورته په خوب ورځی ورته وائی دلغمان په فلانی ځای کښی پروت یم ، په دغو نښو او نښانو را شه را پاندي قبر جوړ کړه ، همغه ؤ چی محمود غزنوی دخوب دښو او نښانو په رهنمائی دلغمان دغه برخی ته راځی او ورباندي پخه مقبره ، ښکلی گنبد او لوی باغ ، مسجد او تر څنگه ؤ د اوبو لوی او عمیق حوض جوړ کړی اود ډیر لری څخه دغره په ډډه کښی په ډیر زحمت ورته وپاله تیره وي .
سعيد افغانی ليکی :

که داروایت او خوب صحیح وی نو دافغانستان اوپه ځانگړی توگه د لغمان تاریخی قدامت ډیر وړاندی ثابتيري .

دمهترلام صاحب (بابا صاحب) زیارت اوس د خاصو او عامو مرجع ځای دي ، په ټول مشرقی کښی څه چی په ټول افغانستان او سرحد کښی ډیر شهرت او اعتبار لری او په پسرلی کښی ورته له هری خوا په زرگونو خلک زیارت ته راځی او تودی میلی ورباندی جوړیږی .

زما یادیری چی هر پنجنشنبه به په زرگونو خلک نر ، ښځی ، واره او غټ ډلی ډلی دلوی ننگر هار څخه دمهتر لام صاحب زیارت ته را تلل او په دغه زیارت باندی به ئی گرم بازار جوړو . ځینی زیارت کوونکی به دډولونو په وهلو او بیرغونو په رپه ولو په چک چکو ، غر هار او شپیلو کولو سره دپنجشنبی په ورځ دمهتر لام صاحب زیارت ته راتلل .

هغه وخت به د زیارت تر څنگه او په ځانگړی ډول د پنجشنبی او جمعی په ورځو کښی د ډیرو میوو او دانو ، جلیبالبو ، مټایانو او کبابونو دکانونه او کپی هم جوړیدلی ، هلته په دزیارت کی لوی او چوقر حوض اکثر آدوبو څخه ډک ؤ ، شا او خواته به ئی دزیارت په ورځو کښی چټو ورو طالبانو اټونه اچول ، غزلی به ئی ویلی او غو میرونه به ئی وهل چی دهغی وخت دملا (حیات) په نامه غزلی می نه هیریری ، هغه به ډیری ښی خوری غزلی ، رباعی او بگتی او دچکچکو په غرش نڅا او اتن کښی به دده دخوږ آواز او اداء خوښونکی ډیر ؤ ، هغه وخت دلغمان دټولو چټو طالبانو مشر ملا ء (مکروه) نو میده ، دی ښه غښتلی او تکره سری ؤ ، هغه به دچټو طالبانو تر څنگه پیش پیشقوزی ، په اوږه به ئی ښایسته تیر زینونه او کوتک ؤ ، اوږدی اولوئی ځنی ئی در لودلی او په ډیر هیبت او قدرت به ئی مست ژوند کولو ، چکچکی ، منگی وهل ، غو میر ، اتن دوی د ساز وسامان ؤ ، هغه وخت اکثر چټو طالبانو چندان درس نه ویلو ، بلکی ددوی کار سیل او سات تیری وه .

دهغه وخت دچټو طالبانو څخه یو تن ملا کرو نومیده ، دی یو پوخ سری ؤ ، په کلو کلوئی دمختصر کتاب تر څنگه وو او هر کال به ئی یو ښ ورته نوی کولو تر څو خلک ووائی چی ملا کرو پخوانی کتاب خلاص کړی او نوی کتاب ئی شروع کړی دی .

وائی یووار داسی وشوه چی دملا کرو دمختصر کتاب ښه چاپته کړی وه ، دی حیران وو چی مختصر کتاب ئی تر کومه ځایه ویلی دی دی اخیر په ډیر تاثیر ویلی وو : خدای دی انصاف در کړی زما د کتاب ښه دی ولی ورکه کړه ، ښه خیر پروانه کوی زه به دمختصر کتاب له سره پیل کړم خواسوس چی ته ولی دومره پدنیته انسان ئی ؟

هغه وخت به ځینی ډیر کسان زیارت ته ددعا گانو دقبلیدو په خاطر ورتلل او د زیارت شیخانو ته به ئی نذرونه ورکول ، دمهتر لام صاحب دزیارت تر څنگه په دونو دلاندی دونو سوری ته ډیر خلک ناست ؤ ، ځای په ځای به سازونه کیدل او دزیارت دباغ په ځینو برخو کښی به کله ناکله دپهلوانی او سپر بازی ، تورو وهلو لوبی هم کیدلی او چابه دتیرو د اچولو او خیز وهلو مسابقی هم کولی .

دمهتر لام صاحب دزیارت مسجد ډیر لوی دی او دجمعی په ورځ هلته دجمعی لمونځ هم کیری ، هلته د زیارت تر څنگه لوئی لوئی هدیری جوړی شوی دی او تبرک لپاره هلته دوصیت په اساس معتبره مری څښیری .

هغه وخت خلکو په لغمان کښی زیارتونو ته خاصه عقیده درلودله چی دلغمان مشهور زیارت مهتر لام صاحب او بل دنور لام صاحب دی . د مهتر لام صاحب د ولایت په مرکز اود نورلام صاحب د علینگار د علاقی په سیمه کښی دی دلغمان دریم مشهور زیارت دمیا عبد الکريم صاحب زیارت دی چی د علینگار په علاقه کښی دی .

د نورلام صاحب او میا عبد الکريم صاحب زیارتونه تو داوړی په ورځو کښی ډیر خلک ورځی او هلته تودی میلی جوړوی .

زما یادیری هغه وخت دتو تو په موسم دجوزا په میاشت کښی دمیا عبد الکريم صاحب په ډیره او دزیارت په څنگ کښی دلغمان دخلکو میله هم په پوره خوند کیدله خیمی او تجیرونه به ودرول شول او دوه هفتی به ساعت تیری کیدله .

پوهنیاظرخان په خپلو تحقیقاتی څیړنیو
یادداشتونوکی دمهترلام بابا په هکله لیکي :

دلغمان مرکز (مهترلام) دی مهترلام یا مهترلمک په هکله بیلا بیل تاریخي روایتونه راغلي چې یوې دا دی چی : مهترلمک د نوح (ع) پلار دی بنځه بي «قینوش» د نوح مور وه. او په حقه پیغمبر تېر شوی دی نوح علیه السلام د حضرت ادم ع د هبوط یا کوزیدو څخه (۱۶۴۲) کاله وروسته پیغمبري ته رسېدلی او زر کاله بي عمر کړی. د لمک علیه پلار متوشلخ، نېکه بي اختوخ او غور نېکه بي یارد وو؛ کله چې دنوح ع کښتی کېنا شته یو شمېر وگړی مهترلمک (ع) اودده وروړ نور لام (رح) او خور بي بي حاجري سره یوځای دنورستان په لاره اوسني الینگارته راغلل، خلک بي حق دین ته رابلل او بیا په بېلابېلو ځایونو کې مېشته شول، تاریخي روایات وايي چې لمک په لغمان کې وفات شو، خور او وروړ بي هم په الینگار کې وفات شوي چې مشهور زیارتونه پرې جوړ دي خور بي دهرمل او میداني ترمینځ د بي بي حاجري په نوم زیارت لري او وروړ بي نور لام صاحب د نور لام صاحب دره کې په زیارت کلي کې ښخ دی.

(د پوهنیار ظفر خان «اهتمام له یادداشتونو نه)

په دی هکله د کچورې ملا صاحب لنډ څرگنونی هم د اهمیت وړ دي .

همدارنگه مهترلمک د پیغمبري په هکله د هیواد مشهور روحاني او شخصیت د کچورې ملا صاحب هم به تل ويلي: هو! مهترلام با با په حقه پیغمبر دی .

د ارشاد اورنگ زیب دلینکي له مخي (هیله پر له پسی ۱۶ گڼه) هم د اثاب تیري چی د مهترلمک کلیمه په زړه فارسي کې لوی یا ستر ته وایي او لام په نورستانی او پشه بي کې کلي ته او مهتر خپله ستر شخصیت ته وپل کیري، د مهترلام با با د مزار خواته یو ستر باغ او حضیره (هدیره) ده په دی هدیره کې ستر او مشهور کسان لکه: یوسف خان د غازي محمد نادر خان شهید پلار، شهزاده فریدون، غازي محمد شاه خان بابکر خېل، فیض محمد خان او نور غازیان ښخ دي (۲) اوزیار تو ته بي خلک له لري ځایو څخه راځي پخوا به له هند او پنجا ب نه هم دلته خلک او گرځندویان راتلل زما په یاد، د کب له پینځلسمي د ثور تر پای به هره ورځ، او د پنجشنبې اوجمعي په ورځوبه په ځا نگرې ډول دلته د ساز سند رو او مذهبي موسیقي په لس گونو ډلي موجودې وې شپه او ورځ به بي مینه وال په وجد او مستی را وستل دغه دود اوس هم په پسرلي کې لمانځل کیري .

(هیله پر له پسی ۱۶ گڼه ارشاد اورنگ زیب ۱۵۲)

پدي ټولو بر سیره پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ د افغانستان نامتو تاریخپوه څرگنده کړې ده او حتی په دي اند دي :

چې لمک د لغمان لرغونی نوم دی او "مهتر" د مشر په مانا دی. "مهتر لمک" يانې د لغمان مشر يا پاچا. پوهاند کاکړ د افغانستان نامتو تاریخپوه هم دا ډول زیاته وي چې "لام" په پشه بي کې کلي ته وایي نو مهترلام يانې لوی کلی.

سر محقق عبدالله جان بختاني په دی اند دي چې :

"د مهترلمک زیارت د محمود غزنوي په عصر کې جوړ شوی دی... تر دی د مخه د ویدي په سندرو کې چې تقریباً ۱۴ سوه کاله تر میلاد د مخه د اریایي روحانیونو او شعراوو له خوا جوړ شوي دي، د لغمان نوم د "لامهکا" په شکل ذکر شوی دی." (سر محقق عبدالله جان بختاني، ژبڅېړنه، ۲۱۰ او ۲۱۱ مخونه).

(۱) لمک د اسلامي تواریخو بر بنیاد (۷۷۷) کاله عمر درلود او د هغه پلار متوشلخ د خنوخ زوي (۹۶۹ کاله) او خپله نوح علیه السلام چې د لمک زوي وو (۹۵۰) کاله عمر تیر کړي دي.

قرآن عظیم الشان فرمایي :

(ولقد ارسلنا نوحاً الي قومہ فلبث فيهم الف سنة الا خمسين عاماً) (په رښتیا سره مونږ نوح علیه السلام مو خپل

قوم ته واستو او ۹۵۰ کاله بي د هغوي په مینځ که ژوند وکړو.) (د اسلام تاریخ د علي اکبر مهدي پور ليکنه مخ

۸۹ دريم چاپ بيروت)

د مقالې نوم دلغمان مهتر لام صاحب واقعاً پیغمبر وو ؟

ليکنه اوتولونه :

امين الدين «سعيدى» دافغان استراتيژيکو څيړنيز مرکز

اودحق دلاری کلتوری ټولنی مدير مسؤل – جرمني